

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VII kadencja

Druk nr 1661
Warszawa, 7 marca 2013 r.

Pani
Ewa Kopacz
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. i na podstawie art. 32 ust. 2 regulaminu Sejmu niżej podpisani posłowie wnoszą projekt ustawy:

- o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych.

Do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy upoważniamy panią poseł Krystynę Ozgę.

(-) Edmund Borawski; (-) Krzysztof Borkowski; (-) Jan Bury; (-) Andrzej Dąbrowski; (-) Marek Gos; (-) Jarosław Górczyński; (-) Eugeniusz Tomasz Grzeszczak; (-) Mieczysław Kasprzak; (-) Eugeniusz Kłopotek; (-) Jan Łopata; (-) Mieczysław Marcin Łuczak; (-) Mirosław Maliszewski; (-) Krystyna Ozga; (-) Mirosław Pawlak; (-) Józef Racki; (-) Marek Sawicki; (-) Henryk Smolarz; (-) Zbigniew Sosnowski; (-) Franciszek Jerzy Stefaniuk; (-) Andrzej Sztorc; (-) Genowefa Tokarska; (-) Piotr Walkowski; (-) Zbigniew Włodkowski; (-) Piotr Zgorzelski; (-) Stanisław Żelichowski.

Ustawa
z dnia ..... 2013 r.
o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych

Art. 1

W ustawie z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2011 r. Nr 118, poz. 687, Nr 144, poz. 853) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 1 otrzymuje brzmienie:

„Art. 1. Ustawa określa zasady zakładania, rozszerzania i funkcjonowania cmentarzy, zasady funkcjonowania krematoriów oraz zakładów pogrzebowych, zasady i sposób postępowania ze zwłokami, szczątkami i prochami ludzkimi.”

2) po art. 1 dodaje się art. 1a-1b w brzmieniu:

„Art. 1a. Użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zwłoki – za zwłoki uważa się ciała osób zmarłych i dzieci martwo urodzonych, bez względu na czas trwania ciąży,
- 2) szczątki – pozostałości zwłok lub ich części odłączone od całości, w tym wydobyte z miejsca ich położenia,
- 3) prochy – prochy powstałe w wyniku spopielenia zwłok lub szczątków,
- 4) cmentarz – obszar służący do pochówku zwłok, szczątków lub prochów, w grobach, katakumbach lub kolumbariach,
- 5) grób ziemny – dół w ziemi, do którego składa się trumnę ze zwłokami lub szczątkami lub urny i zasypuje ziemią,
- 6) grób ziemny zbiorowy – grób ziemny przeznaczony do pochowania więcej niż jednej trumny ze zwłokami lub szczątkami lub urny z prochami,

- 7) grób murowany – dół w ziemi, w którym boki są murowane do poziomu gruntu, do którego składa się trumnę ze zwłokami lub szczątkami lub urny z prochami, a nad trumną lub urną zakłada się sklepienie,
- 8) grób murowany zbiorowy – grób murowany przeznaczony do pochowania więcej niż jednej trumny ze zwłokami lub szczątkami lub urn z prochami,
- 9) grób urnowy – dół w ziemi, do którego składa się urnę z prochami,
- 10) grób urnowy zbiorowy – grób urnowy przeznaczony do pochowania więcej niż jednej urny z prochami,
- 11) nisza – wnęka w ścianie służąca do trumny ze zwłokami lub szczątkami lub urny z prochami,
- 12) katakumby – pomieszczenie posiadające nisze w ścianach służące do pochowania trumien ze zwłokami lub szczątkami lub urn z prochami,
- 13) kolumbarium – pomieszczenie lub budowla posiadająca nisze w ścianach służąca do pochówku urn z prochami,
- 14) trumna- skrzynia, w której chowa się zwłoki lub szczątki,
- 15) urna – zamknięte szczelnie naczynie służące do umieszczenia prochów,
- 16) kostnica – znajdujący się na terenie cmentarza budynek lub jego część służąca do wystawienia trumny ze zwłokami lub szczątkami lub urny z prochami,
- 17) dom przedpogrzebowy – znajdujący się na terenie cmentarza budynek lub jego część służąca do wystawienia trumny ze zwłokami lub szczątkami lub urny z prochami, przechowywania zwłok lub szczątków oraz ich przygotowywania do pochowania,
- 18) dom pogrzebowy – znajdujący się poza terenem cmentarza kompleks budynków, budynek lub jego część posiadający pomieszczenia służącą do przechowania zwłok lub szczątków oraz ich przygotowania do pochówku,
- 19) krematorium – budynek lub jego część wyposażona w urządzenie służące do spopielenia zwłok lub szczątków,
- 20) zakład pogrzebowy – przedsiębiorca świadczący usługi pogrzebowe,
- 21) karawan – samochód przeznaczony do przewozu zwłok lub szczątków,
- 22) balsamacja – utwalenie zwłok mające na celu powstrzymanie lub spowolnienie ich rozkładu,
- 23) pochowanie – złożenie zwłok, szczątków lub prochów, w grobach lub niszach lub zatopienie w morzu,
- 24) dochowanie – złożenie zwłok lub szczątków lub prochów, w grobie lub niszy, w której złożono już przynajmniej jedno zwłoki, szczątki lub prochy,

- 25) ekshumacja – wydobywanie z grobu lub niszy zwłok lub szczątków w celu dokonania oględzin sądowych lub lekarskich lub przeniesienia do innego grobu lub niszy,
- 26) likwidacja grobu – opróżnienie grobu i przeniesienie szczątków lub prochów do specjalnie przeznaczonego do tego grobu zbiorowego lub niszy, w związku z wygaśnięciem prawa do grobu,
- 27) prawo do grobu – prawo do dysponowania grobem, poprzez pochowanie, dochowanie, ekshumację lub zastrzeżenie ponownego użycia grobu.

Art. 1b.

1. Zakładanie i rozszerzanie cmentarzy komunalnych należy do zadań własnych gmin.
  2. O założeniu lub rozszerzeniu cmentarza komunalnego decyduje rada gminy, a w miastach na prawach powiatu rada miasta, po uzyskaniu zgody właściwego państwowego inspektora sanitarnego.
  3. Właściwe władze kościelne decydują o założeniu lub rozszerzeniu cmentarza wyznaniowego, które może nastąpić na terenie przeznaczonym na ten cel w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, po uzyskaniu zgody właściwego państwowego inspektora sanitarnego.
  4. O zamknięciu cmentarza komunalnego decyduje właściwa rada gminy lub rada miasta po zasięgnięciu opinii właściwego państwowego inspektora sanitarnego.
  5. O zamknięciu cmentarza wyznaniowego decyduje właściwa władza kościoła lub innego związku wyznaniowego, po zasięgnięciu opinii właściwego państwowego inspektora sanitarnego.
- 3) art. 7 otrzymuje brzmienie:
1. Grób nie może być użyty do ponownego chowania przed upływem 20 lat.
  2. Ust. 1 nie stosuje się w przypadku dochowania do grobu, w którym znajduje się jedynie urna lub dochowania urny.
  3. Ust. 1 nie stosuje się w przypadku dochowania do grobu ziemnego zbiorowego lub murowanego zbiorowego.
  4. Prawo do grobu wygasa po upływie 20 lat od ostatniego pochowania, jeżeli właściciel lub współwłaściciel, a w przypadku ich braku inna osoba, nie uiści opłaty przewidzianej za pochowanie lub dochowanie.
  5. Dozwolone są umowy, przedłużające prawo do grobu na ponad 20 lat.

6. Wygaśnięcie prawa do grobu upoważnia właściciela lub zarządcę cmentarza do likwidacji grobu. – przeniesienie urn i szczątków do innego grobu na cmentarzu.
7. Ust. 1, 2, 3, 4, 5 i 6 stosuje się odpowiednio do nisz w katakumbach lub kolumbariach.
8. Niezależnie od przepisów ust. 1-7 zabronione jest użycie do ponownego pochowania grobów, mających wartość pamiątek historycznych, ze względu na swoją dawność lub osoby, które są w nich pochowane, lub zdarzenia z którymi mają związek albo treść artystyczną.
9. W istniejących grobach murowanych dopuszcza się chowanie zwłok osób zmarłych w ciągu 20 lat od wydania decyzji o zamknięciu cmentarza. Przy zmianie przeznaczenia terenu cmentarnego przepis art. 6 ust. 7 ma zastosowanie również do zwłok, szczątków i prochów pochowanych w tym dwudziestoletnim okresie.”

5) w art. 8 ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„Prawo to służy, obok osoby określonej w ust. 3, także bliskim, to jest małżonkowi, z wyjątkiem małżonka separowanego, wstępnym, zstępnym, rodzeństwu i przysposobionym.”

6) art. 9 otrzymuje brzmienie:

1. Zwłoki nie mogą zostać zamknięte w trumnie, poddane autopsji, balsamacji, zamknięte w chłodni, pochowane lub spopielone, przed upływem 24 godzin od chwili zgonu, z wyjątkiem przypadków pozbawienia lub zmiażdżenia głowy.
2. Najpóźniej po upływie 48 godzin od chwili zgonu zwłoki powinny być usunięte z mieszkania celem pochowania lub kremacji lub w razie odroczenia terminu pochowania – złożone w domu pogrzebowym lub kostnicy do czasu pochowania.
3. Zwłoki osób zmarłych na niektóre choroby zakaźne powinny być natychmiast po stwierdzeniu zgonu usunięte z mieszkania i pochowane na najbliższym cmentarzu lub spopielone. Ust. 1 nie stosuje się.
4. Minister właściwy do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, wykaz chorób zakaźnych, o których mowa w ust. 3, ze szczególnym uwzględnieniem chorób zakaźnych występujących w krajach tropikalnych.
5. Ust. 2 nie stosuje się w przypadku dokonania balsamacji zwłok lub zastosowania agregatu chłodzącego.

6. Od chwili zgonu aż do pochowania zwłoki powinny być przechowywane w taki sposób, aby nie mogły powodować szkodliwego wpływu na otoczenie.
7. Minister właściwy do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, sposób przechowywania zwłok i szczątków, uwzględniając:
  - 1) wymagania sanitarne, jakim powinna odpowiadać powierzchnia grzebalna cmentarza,
  - 2) wymagania sanitarne, jakim powinny odpowiadać dom przedpogrzebowy lub kostnica na terenie cmentarza,
  - 3) warunki i sposób przechowywania zwłok i szczątków,
  - 4) warunki sanitarne przeprowadzania ekshumacji- mając na uwadze zapewnienie poszanowania zwłok i szczątków oraz bezpieczeństwo sanitarne.

7) po art. 9 dodaje się art. 9a-9b w brzmieniu:

Art. 9a

1. Spopielenie zwłok lub szczątków może odbywać się wyłącznie w krematorium.
2. Spopielenie zwłok lub szczątków odbywa się w trumnie.
3. Spopielone prochy umieszcza się wraz z identyfikatorem w urnie.

Art. 9b

1. Balsamacja może odbywać się jedynie w domu pogrzebowym lub prosektorium.
2. Minister właściwy do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia warunki i sposób przeprowadzania balsamacji.

8) w art. 11 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„Zgon i jego przyczyny powinny być ustalone przez lekarza stwierdzającego zgon.”

9) art. 12 otrzymuje brzmienie:

1. Zwłoki mogą być pochowane przez złożenie w grobach ziemnych, w grobach murowanych lub niszy w katakumbach i zatopienie w morzu. Szczątki pochodzące ze spopielenia zwłok mogą być pochowane poprzez złożenie w

- grobie urnowym lub w niszy w kolumbarium.
2. Przenoszenie lub przewożenie zwłok w otwartych trumnach jest wzbronione.
  3. Groby ziemne, groby murowane, groby urnowe, katakumby i kolumbaria przeznaczone na składanie zwłok i szczątków ludzkich mogą znajdować się tylko na cmentarzach.
  4. W przypadkach określonych odrębnymi przepisami dopuszcza się możliwość pochowania zwłok, szczątków lub prochów na terenie kościoła lub świątyni.
  5. Minister właściwy do spraw budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia może w drodze rozporządzenia określić wyjątki od zasad ustalonych w niniejszym artykule oraz ustalić szczegółowy sposób stosowania przepisów niniejszej ustawy do tych wyjątków.

10) po art. 16 dodaje się art. 16a w brzmieniu:

1. Zakład pogrzebowy może prowadzić jedynie przedsiębiorca, w rozumieniu odrębnych przepisów.
2. Zakład pogrzebowy powinien posiadać dom pogrzebowy oraz co najmniej dwa karawany, w celu zapewnienia świadczenia usług pogrzebowych z poszanowaniem zwłok i szczątków oraz bezpieczeństwa sanitarnego.

Art. 2

Ustawa wchodzi w życie po upływie trzech miesięcy od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Ustawa o cmentarzach i chowaniu zmarłych pochodzi z roku 1959 i od czasu swego uchwalenia podlegała tylko niewielkim zmianom. De facto ustawa z 1959 r. stanowi w dużym stopniu powtórzenie zapisów ustawy z dnia 17 marca 1932 o chowaniu zmarłych i stwierdzaniu przyczyn zgonu (Dz. U. 1932, Nr 35, poz. 359 z późn. zm.). W aktualnym brzmieniu ustawa nie odpowiada zmianom, które dokonały się w zakresie sposobów postępowania ze zwłokami ludzkimi oraz w rozwoju techniki pogrzebowej. Tym samym zawiera ona szereg luk prawnych. Konsekwencją tego są rozbieżności interpretacyjne pomiędzy urzędami w sprawach o analogicznym stanie faktycznym i prawnym, co powoduje wysoki stopień uznaniowości decyzji.

Proponowana zmiana ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych ma na celu dostosowanie jej zapisów do zmian, które nastąpiły w zakresie postępowania ze zwłokami ludzkimi [m. in. rozpowszechnienie spopielenia (kremacji) zwłok, wprowadzenie balsamacji,]; ujednoczenia rozumienia zawartych w ustawie pojęć poprzez wprowadzenie słowniczka; ujednoczenie prawa do grobu, bez względu na jego rodzaj; uwzględnienie wprowadzenia do polskiego systemu prawnego instytucji separacji małżonków; wprowadzenia obserwacji zwłok; uregulowania pochówku w niszach; uregulowanie dopuszczalności pochówku zwłok, szczątków lub prochów na terenie kościołów lub świątyń; określenie minimalnych wymogów dla zakładów pogrzebowych.

Zgodnie z zasadami techniki prawodawczej art. 1 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych powinien określać przedmiot ustawy. Obecnie brak w ustawie określenia jej przedmiotu, dlatego też proponuje się zmianę brzmienia art. 1 i określenie w nim przedmiotu ustawy. Treść aktualnego art. 1 ustawy bez zmiany zostanie zawarta w art. 1b.

Proponuje się wprowadzenie do ustawy art. 1a zawierającego definicje pojęć (terminów) występujących w ustawie oraz aktach wykonawczych wydanych na podstawie delegacji w niej zawartych. Przesłanką przyświecającą propozycji jest ujednoczenie rozumienia przedmiotowych pojęć, co w konsekwencji zapobiegnie rozbieżności w ich interpretacji oraz ograniczy uznaniowość w zakresie wydawania decyzji na podstawie ustawy oraz aktów wykonawczych do niej.

Proponuje się zmianę brzmienia art. 7. Za szczególnie ważne należy uznać zrównanie praw i obowiązków właścicieli praw do grobów ziemnych oraz grobów murowanych przeznaczonych do pomieszczenia zwłok więcej niż jednej osoby, a także nisz w kolumbariach i katakumbach. W obecnym stanie prawnym wybór rodzaju grobu ma istotne znaczenie dla późniejszego uprawnienia do grobu. W przypadku grobu ziemnego aktualny ust. 2 art. 7 ustawy gwarantuje, że grób ten nie zostanie użyty do ponownego pochowania przed upływem 20 lat. Okres ten można przedłużyć poprzez złożenie tzw. zastrzeżenia tj. dokonania stosownej opłaty na rzecz cmentarza. Jeśli zastrzeżenie nie zostało wniesione zarząd cmentarza ma prawo rozporządzać grobem i dokonać jego ponownego użycia (pochowania w nim innej osoby). W przypadku grobów murowanych przeznaczonych do pomieszczenia więcej niż jednej osoby dysponenti grobu nie potrzebują składać zastrzeżenia i wносить opłat celem przedłużenia prawa (ust. 3 art. 7). Tym samym zarząd cmentarza nie jest uprawniony do dysponowania grobem na zasadach analogicznych do grobu ziemnego. Powoduje to nierówność dysponentów grobów wobec prawa. Dodatkowo w przypadku braku dalszych osób uprawnionych do grobu (np. braku posiadania dzieci i innych krewnych przez ostatniego dysponenta grobu) zarządca cmentarza nie jest uprawniony do jakichkolwiek czynności wobec grobu. Groby takie podlegają więc degradacji. Analogicznie jest w przypadku pochowania urn. Aktualny art. 7 nie reguluje kwestii opłat za prawo do grobu w przypadku nisz w katakumbach i kolumbariach. Kwestia ta ma również bezpośredni wpływ na wykonywanie zadań własnych przez gminy. Art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2001, Nr 142 poz. 1591 z późn. zm.) stanowi, że *„Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: 13) cmentarzy gminnych.”*. Gminy borykają się z tą problematyką, co znajduje swoje odzwierciedlenie w uchwalanych regulaminach cmentarzy oraz cennikach opłat cmentarnych. Porównując akty prawa miejscowego w tym zakresie zauważa się brak spójności w zakresie postępowania z grobami murowanymi oraz niszami. Ustawodawca pierwotnie nie zwrócił uwagi na ten fakt. Było to wynikiem ówczesnej struktury cmentarzy, na których przeważały groby ziemne. Groby murowane, katakumby i kolumbaria były ewenementem. Aktualnie groby ziemne stanowią na nich mniejszość. Nadal następuje również ich marginalizacja. Niezbędne jest więc zastosowanie w stosunku do grobów murowanych oraz nisz rozwiązań prawnych analogicznych do grobów ziemnych.

Proponuje się zmianę ust. 4 w art. 8 poprzez wyłączenie prawa do pochowania zwłok małżonka pozostającego w separacji. Aktualnie prawo do pochowania zmarłego służy w pierwszej kolejności małżonkowi, w tym separowanemu. Ustawa o cmentarzach i chowaniu

zmarłych nie zna pojęcia separacji. Art. 61⁴. § 1. ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny

i opiekuńczy (Dz. U. 2012 poz. 778 z późn. zm.) stanowi, że *„Orzeczenie separacji ma skutki takie jak rozwiązanie małżeństwa przez rozwód, chyba że ustawa stanowi inaczej.”*. Zasadne zatem wydaje się z katalogu osób uprawnionych do pochowania zmarłego usunięcie małżonka separowanego.

Proponuje się zmianę art. 9 poprzez wprowadzenie „obserwacji zwłok” oraz skrócenie długości przechowywania zwłok w mieszkaniu. „Obserwacja zwłok” polegająca na zakazie ich pochowania, poddania autopsji, balsamacji, spopielenia oraz umieszczenia w chłodni przed upływem 24 godzin od chwili zgonu jest rozwiązaniem znanym prawodawstwu innych krajów Unii Europejskiej. Celem takiego rozwiązania jest zapobieżenie ewentualnemu doprowadzeniu do śmierci osoby, która postaje w tzw. stanie śmierci klinicznej. Zaproponowany zapis rozwiązania został zaczerpnięty wprost z prawa włoskiego.

Proponuje się dodanie art. 9a i 9b. Celem wprowadzenia do ustawy art. 9a i 9b jest uregulowanie kwestii spopielenia zwłok (kremacji) oraz balsamacji. Aktualnie zapisy ustawy regulują jedynie kwestię postępowania z prochami powstałymi w wyniku spopielenia. Brak jest jakiegokolwiek regulacji dotyczącej samego procesu spopielenia tj. miejsca, sposobu oraz zasad identyfikacji prochów. Niezbędne jest zatem wprowadzenie do ustawy zapisów regulujących te kwestie. Analogiczna sytuacja występuje w przypadku balsamacji zwłok (tanatopraksji). Balsamacji zwłok jest w Polsce stosowana coraz częściej. Dzieje się to na wzór krajów Europy Zachodniej i USA. Nie istnieją jednak przepisy regulujące tą kwestię tj. zasady postępowania, miejsce jej przeprowadzenia, dopuszczalne preparaty itp. Zasadne zatem wydaje się wprowadzenie do ustawy artykułu regulującego tą kwestię. Ze względu na istotę zagadnienia należy wprowadzić do ustawy delegację dla Ministra właściwego do spraw zdrowia, który w drodze rozporządzenia określi warunki i sposób jej przeprowadzenia.

Proponuje się zmianę brzmienia ust. 1 w art. 11 poprzez zmianę lekarza, który powinien być zobowiązany do ustalenia zgonu i jego przyczyn. Aktualnie lekarzem tym jest lekarz leczący chorego w ostatniej chorobie. Taki zapis może być zasadny jedynie w przypadku zgonu w szpitalu. Poza szpitalem lekarzem przybywającym na miejsce zgonu, najczęściej lekarz pogotowia ratunkowego. Powoduje to trudności w uzyskaniu przez bliskich zmarłego karty zgonu, która będzie uprawniać ich do zgłoszenia zgonu w Urzędzie Stanu Cywilnego,

a w dalszej konsekwencji umożliwi pochowanie. Rodziny osób zmarłych nie znają często lekarzy leczących zmarłego w ostatniej chorobie, często też lekarz taki po prostu nie istnieje.

Nie jest nim z pewnością lekarz pierwszego kontaktu (tzw. lekarz rodzinny). Doświadczenie i zasady prawidłowego rozumowania wskazują, że lekarzem, który ustala zgon i jego przyczynę powinien być lekarz, który faktycznie stwierdził zgon.

Proponuje się zmianę brzmienia art. 12 poprzez rozszerzenie katalogu dopuszczalnych miejsc pochowania poprzez dodanie nisz oraz grobów urnowych. Takie miejsca pochówku istnieją aktualnie, jednak nie znalazło to dotąd wyraźnego uwzględnienia w obowiązującej ustawie. Ważne jest również zastrzeżenie, że poza pochowanie na terenie kościołów lub świątyń jedynym właściwym miejscem spoczynku człowieka po śmierci, czy to w trumnie, czy to też po spopieleniu w urnie, jest grób, katakumby lub kolumbarium umiejscowione na cmentarzu. Tylko te miejsca dają gwarancję poszanowania czci zmarłego, podtrzymania jego pamięci, ochrony przed profanacją oraz równego dostępu do niego wszystkich osób. Tylko grób, katakumby lub kolumbarium na cmentarzu daje nam rękojmię równego dostępu wszystkich osób do doczesnych szczątków zmarłego oraz ochrony jego pamięci i czci.

Proponuje się dodanie art. 16a, który określiłby minimalne standardy dla podmiotów świadczących usługi pogrzebowe. Nie chodzi tu zatem o ograniczenie dostępu do zawodu, a jedynie ustalenie minimum w zakresie posiadanej infrastruktury. Celem tego jest zapewnienie właściwego poziomu świadczenia tych usług z poszanowaniem zwłok lub szczątków ludzkich oraz zabezpieczeniem bezpieczeństwa sanitarnego.

Zmiana ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych spowoduje konieczność dokonania zmian w aktach wykonawczych do ustawy lub wydania nowych aktów wykonawczych. W rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 7 marca 2008 r. w sprawie wymagań, jakie muszą spełniać cmentarze, groby i inne miejsca pochówku zwłok i szczątków (Dz. U. 2008 Nr 48, poz. 284 z późn. zm.) należy usunąć słowniczek pojęć oraz dostosować treść rozporządzenia do definicji, które znajdują się w art. 2 znowelizowanej ustawy.

W rozporządzeniu Ministra Zdrowia i Opiek Społecznej z dnia 3 sierpnia 1961 r. w sprawie stwierdzania zgonu i jego przyczyny należy zmienić brzmienie ust. 1 § 2 poprzez wskazanie lekarza, który faktycznie stwierdził zgon, jako lekarza zobowiązanego do wystawienia karty zgonu. W rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2001 r. w sprawie postępowania ze zwłokami i szczątkami ludzkimi należy dokonać zmiany w ust. 2 § 3 poprzez dodanie po domach przedpogrzebowych domów pogrzebowych. W związku z art. 9a znowelizowanej ustawy należy wykreślić § 7 rozporządzenia. Należy również wykreślić ust. 1 w § 11, w związku ze zmianą brzmienia art. 14, która nastąpiła 1 stycznia 2007 r.

Uchwalenie ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych nie spowoduje wzrostu wydatków budżetu państwa ani uszczuplenia jego dochodów budżetowych.

Wnioskodawca nie poddał projektu ustawy konsultacjom, o których mowa w art. 34 ust. 3 Regulaminu Sejmu.

Projekt ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej, o którym mowa w art. 34 ust. 2 pkt 7 Regulaminu Sejmu.

Warszawa, 20 marca 2013 r.

BAS-WAPEiM-607/13

Pani
Ewa Kopacz
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia prawna
w sprawie zgodności z prawem Unii Europejskiej poselskiego projektu
ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych
(przedstawiciel wnioskodawców: poseł Krystyna Ozga)

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 roku – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 2012 r. poz. 32, ze zmianami) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

Projekt przewiduje zmianę ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2011 r. Nr 118, poz. 687 i Nr 144, poz. 853 oraz z 2012 r. poz. 951). Zmiana dotyczy m.in. określenia przedmiotu ustawy, zamieszczenia definicji legalnych, ustalenia osób mających prawo do pochówku, zasad funkcjonowania cmentarzy, krematoriów i zakładów pogrzebowych oraz zasad i sposobu postępowania ze zwłokami, szczątkami i prochami ludzkimi. Proponowana ustawa dopuszcza możliwość pochowania zwłok, szczątków i prochów na terenie kościoła lub świątyni. Projekt określa wymogi minimalne dla zakładów pogrzebowych. Zgodnie z projektem zakład pogrzebowy mógłby prowadzić wyłącznie przedsiębiorca w rozumieniu odrębnych przepisów.

Proponowana ustawa ma wejść w życie po upływie 14 dnia od dnia ogłoszenia.

2. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem

Kwestie stanowiące przedmiot projektu ustawy nie są regulowane prawem Unii Europejskiej.

3. Analiza przepisów projektu pod kątem ustalonego stanu prawa Unii Europejskiej

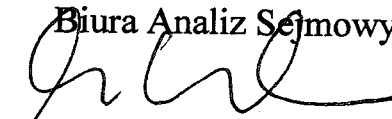
Prawo Unii Europejskiej nie reguluje kwestii zawartych w przepisach opiniowanego projektu.

4. Konkluzja

Przedmiot projektu ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Dyrektor

Biura Analiz Sejmowych

Zbigniew Wrona

Warszawa, 20 marca 2013 r.

BAS-WAPEiM-608/13

Pani
Ewa Kopacz
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

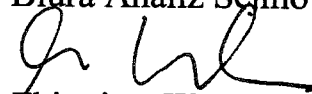
Opinia prawna
w sprawie stwierdzenia – w trybie art. 95a ust. 3 regulaminu Sejmu
– czy poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o zmianie ustawy
o cmentarzach i chowaniu zmarłych (przedstawiciel wnioskodawców: poseł
Krystyna Ozga) jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii
Europejskiej

Projekt przewiduje zmianę ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2011 r. Nr 118, poz. 687 i Nr 144, poz. 853 oraz z 2012 r. poz. 951). Zmiana dotyczy m.in. określenia przedmiotu ustawy, zamieszczenia definicji legalnych, ustalenia osób mających prawo do pochówku, zasad funkcjonowania cmentarzy, krematoriów i zakładów pogrzebowych oraz zasad i sposobu postępowania ze zwłokami, szczątkami i prochami ludzkimi. Proponowana ustawa dopuszcza możliwość pochowania zwłok, szczątków i prochów na terenie kościoła lub świątyni. Projekt określa wymogi minimalne dla zakładów pogrzebowych. Zgodnie z projektem zakład pogrzebowy mógłby prowadzić wyłącznie przedsiębiorca w rozumieniu odrębnych przepisów.

Przedmiot projektu ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Projekt ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych **nie jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej.**

Dyrektor
Biura Analiz Sejmowych

Zbigniew Wrona

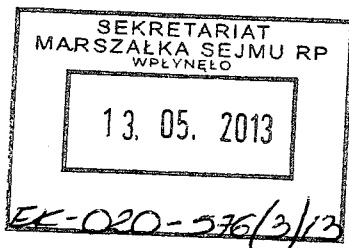
KLUB PARLAMENTARNY
POLSKIEGO STRONNICTWA LUDOWEGO
UL. WIEJSKA 4/6/8, 00-902 WARSZAWA
TEL. + 48 22 694 2321; FAX +48 22 694 1773; + 48 22 694 1647

Warszawa, dnia 10 maja 2013 r.

Poseł na Sejm

Krystyna Ozga

Klub Parlamentarny PSL

Szanowna Pani

Ewa Kopacz

Marszałek Sejmu RP

Na podstawie art. 119 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 36 ust. 1a Regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, w imieniu wnioskodawców zgłaszam **autopoprawkę** do projektu ustawy:

- o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych,

który został złożony do Marszałka Sejmu dnia 11 marca 2013 r.

AUTOPOPRAWKA
do poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy
o cmentarzach i chowaniu zmarłych

W poselskim projekcie ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych wniesionym na ręce Pani Marszałek Sejmu w dniu 11 marca 2013 r. wprowadza się następujące zmiany:

1) Art. 1a pkt. 11 otrzymuje brzmienie:

„nisza – wnęka w ścianie służąca do pochowania trumny ze zwłokami lub szczątkami lub urny z prochami,”

2) Art. 1a pkt 18 otrzymuje brzmienie

„dom pogrzebowy – znajdujący się poza cmentarzem kompleks budynków, budynek lub jego część posiadający pomieszczenia służące do przechowania zwłok, szczątków lub urn z prochami oraz ich przygotowania do pochówku,”

3) Art. 1a pkt 20 otrzymuje brzmienie:

„zakład pogrzebowy – przedsiębiorstwo świadczące usługi pogrzebowe,”

4) Art. 1a pkt 21 otrzymuje brzmienie:

„karawan – samochód przeznaczony do przewozu zwłok, szczątków lub urn z prochami,”

5) Art. 1a pkt 23 otrzymuje brzmienie:

„pochowanie – złożenie zwłok, szczątków lub prochów w grobie lub niszy lub zatopienie w morzu,”

6) Art. 8 ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„Prawo to służy, w pierwszej kolejności, obok osoby określonej w ust. 3, także bliskim, to jest małżonkowi, z wyjątkiem małżonka separowanego, wstępnym, zstępnym, rodzeństwu i przysposobionym.”

7) Art. 9 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„Zwłoki nie mogą zostać zamknięte w trumnie, poddane balsamacji, złożone w chłodni, pochowane lub spopielone, przed upływem 24 godzin od chwili zgonu, z wyjątkiem przypadków pozbawienia lub zmiążdżenia głowy.”

8) Art. 9 ust. 6 otrzymuje brzmienie:

„Od chwili zgonu aż do pochowania, zwłoki powinny być przechowywane w taki sposób, aby nie mogły powodować szkodliwego wpływu na otoczenie.”

9) Art. 12 otrzymuje brzmienie:

1. Zwłoki lub szczątki mogą być pochowane przez złożenie w grobie ziemnym, grobie murowanym, niszy w katakumbach lub zatopienie w morzu. Prochy mogą być pochowane także w grobie urnowym lub w niszy w kolumbarium.
2. Przenoszenie lub przewożenie zwłok w otwartych trumnach jest wzbronione.
3. Groby ziemne, groby murowane, groby urnowe, katakumby i kolumbaria mogą znajdować się tylko na cmentarzach.
4. W przypadkach określonych odrębnymi przepisami dopuszcza się możliwość pochowania zwłok, szczątków lub prochów na terenie kościoła lub świątyni.
5. Minister właściwy do spraw budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia może w drodze rozporządzenia określić wyjątki od zasad ustalonych w niniejszym artykule oraz ustalić szczegółowy sposób stosowania przepisów niniejszej ustawy do tych wyjątków.

10) Art. 16a otrzymuje brzmienie:

1. Zakład pogrzebowy może prowadzić przedsiębiorca, w rozumieniu odrębnych przepisów.
2. Zakład pogrzebowy powinien posiadać dom pogrzebowy oraz co najmniej dwa karawany, w celu zapewnienia świadczenia usług pogrzebowych z poszanowaniem zwłok, szczątków i prochów oraz bezpieczeństwa sanitarnego.

Uzasadnienie

Celem autopoprawki nr 1 jest doprecyzowanie funkcji niszy poprzez dodanie zwrotu „do pochowania”.

Celem autopoprawki nr 2 jest rozszerzenie funkcji pomieszczeń o przechowywanie prochów.

Celem autopoprawki nr 3 jest ustalenie definicji „zakładu pogrzebowego” jako przedsiębiorstwa świadczącego usługi pogrzebowe. Autopoprawka ma na celu zmianę podmiotowego charakteru „zakładu pogrzebowego” na przedmiotowy.

Celem autopoprawki nr 4 jest rozszerzenie funkcji karawanu o przewożenie prochów.

Celem autopoprawki nr 5 jest zmiana w definicji „pochowania” liczby mnogiej na liczbę pojedynczą, co jest zgodne z zasadami logiki oraz koresponduje z definicją „dochowania”.

W przypadku autopoprawki nr 6 dodanie frazy „w pierwszej kolejności, ma na celu dopuszczenie do tego prawa małżonka separowanego lub innej osoby, w przypadku gdyby osoby wymienione w pierwszej kolejności nie istniały lub nie wyrażałyby woli skorzystania z tego prawa.

W przypadku autopoprawki nr 7 usunięcie z art. 9 ust. 1 zakazu wykonywania autopsji zwłok w okresie pierwszych 24 godzin od chwili zgonu podyktowane jest faktem, że przy szerokiej interpretacji pojęcia „autopsja” wprowadzenie takiego zakazu mogłoby spowodować niemożność pobrania tkanek lub narządów w celu ich transplantacji lub dokonania sekcji w celu ustalenia przyczyn zgonu.

W przypadku autopoprawki nr 8 dodanie przecinka po słowie „pochowania” wynika z zasad prawidłowej interpunkcji.

W przypadku autopoprawki nr 9 zasadne jest użycie w zdaniu pierwszym ust. 1 liczby pojedynczej oraz zastąpienie w zdaniu drugim tego ustępu „szczątków pochodzących ze spopielenia zwłok” słowem „prochy”, gdyż jest to zgodne z definicją znajdującą się a art. 1a pkt 3. Równocześnie w ust. 3 zasadne jest usunięcie słów „przeznaczone do składania zwłok i szczątków ludzkich”. Jest to podyktowane faktem, że przeznaczenie grobów, kolumbariów i katakumb jest zdefiniowane w art. 1a.

W przypadku autopoprawki nr 10 zasadne jest dodanie w art. 16a ust. 2 po słowie „szczątków” słów „i prochów”, jako naturalnej konsekwencji objęcia ochroną czci prochów analogicznie do zwłok i szczątków.

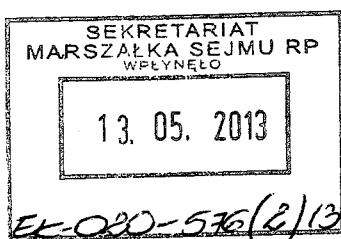
KLUB PARLAMENTARNY
POLSKIEGO STRONNICTWA LUDOWEGO
UL. WIEJSKA 4/6/8, 00-902 WARSZAWA
TEL. + 48 22 694 2321; FAX +48 22 694 1773; + 48 22 694 1647

Warszawa, dnia 13 maja 2013 r.

Poseł na Sejm

Krystyna Ozga

Klub Parlamentarny PSL

Pani

Ewa Kopacz

Marszałek Sejmu RP

Jako przedstawiciel wnioskodawców w odpowiedzi na pismo Pani Marszałek GMS- WP – 02-44/13 w sprawie uzupełnienia uzasadnienia *projektu ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych* w imieniu wnioskodawców proszę o dodanie do uzasadnienia projektu ustawy sformułowania o następującej treści:

Skutki finansowe wykonania ustawy

Wprowadzone zmiany w ustawie o *cmentarzach i chowaniu zmarłych* nie spowodują wzrostu wydatków budżetu państwa lub samorządu terytorialnego, ani uszczuplenia dochodów budżetowych. Żadna z proponowanych zmian nie wymaga dodatkowego nakładu środków ze strony państwa lub samorządu terytorialnego, nie wiąże się również ze zwiększeniem zakresu obowiązków po stronie tych podmiotów.

Z poważaniem

BAS-WAPEiM-1173/13

Warszawa, 23 maja 2013 r.

Pani
Ewa Kopacz
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia prawna
w sprawie zgodności z prawem Unii Europejskiej poselskiego projektu
ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych
(przedstawiciel wnioskodawców: poseł Krystyna Ozga) w wersji
uwzględniającej autopoprawkę

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 roku – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 2012 r. poz. 32, ze zmianami) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

Projekt przewiduje zmianę ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2011 r. Nr 118, poz. 687 i Nr 144, poz. 853 oraz z 2012 r. poz. 951). Zmiana dotyczy m.in. określenia przedmiotu ustawy, zamieszczenia definicji legalnych, ustalenia osób mających prawo do pochówku, zasad funkcjonowania cmentarzy, krematoriów i zakładów pogrzebowych oraz zasad i sposobu postępowania ze zwłokami, szczątkami i prochami ludzkimi. Proponowana ustawa dopuszcza możliwość pochowania zwłok, szczątków i prochów na terenie kościoła lub świątyni. Projekt określa wymogi minimalne dla zakładów pogrzebowych. Zgodnie z projektem zakład pogrzebowy mógłby prowadzić przedsiębiorca w rozumieniu odrębnych przepisów.

Proponowana ustawa ma wejść w życie po upływie 14 dnia od dnia ogłoszenia.

2. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem

Kwestie stanowiące przedmiot projektu ustawy nie są regulowane prawem Unii Europejskiej.

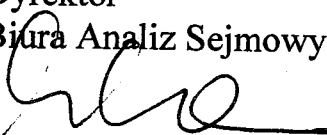
3. Analiza przepisów projektu pod kątem ustalonego stanu prawa Unii Europejskiej

Prawo Unii Europejskiej nie reguluje kwestii zawartych w przepisach opiniowanego projektu.

4. Konkluzja

Przedmiot projektu ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych w wersji uwzględniającej autopoprawkę nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Dyrektor
Biura Analiz Sejmowych

Zbigniew Wrona

BAS-WAPEiM-1174/13

Warszawa, 23 maja 2013 r.

Pani
Ewa Kopacz
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia prawna
w sprawie stwierdzenia – w trybie art. 95a ust. 3 regulaminu Sejmu
– czy poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o zmianie ustawy
o cmentarzach i chowaniu zmarłych (przedstawiciel wnioskodawców: poseł
Krystyna Ozga) w wersji uwzględniającej autopoprawkę jest projektem
ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej

Projekt przewiduje zmianę ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2011 r. Nr 118, poz. 687 i Nr 144, poz. 853 oraz z 2012 r. poz. 951). Zmiana dotyczy m.in. określenia przedmiotu ustawy, zamieszczenia definicji legalnych, ustalenia osób mających prawo do pochówku, zasad funkcjonowania cmentarzy, krematoriów i zakładów pogrzebowych oraz zasad i sposobu postępowania ze zwłokami, szczątkami i prochami ludzkimi. Proponowana ustawa dopuszcza możliwość pochowania zwłok, szczątków i prochów na terenie kościoła lub świątyni. Projekt określa wymogi minimalne dla zakładów pogrzebowych. Zgodnie z projektem zakład pogrzebowy mógłby prowadzić przedsiębiorca w rozumieniu odrębnych przepisów.

Przedmiot projektu ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Projekt ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych w wersji uwzględniającej autopoprawkę **nie jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej.**

Dyrektor
Biura Analiz Sejmowych

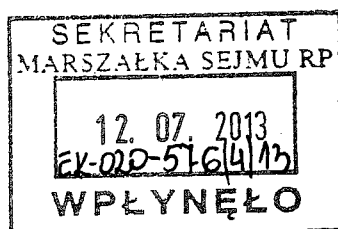

Zbigniew Wrona

Warszawa, dnia 11 lipca 2013 r.

Posel na Sejm

Krystyna Ozga

Klub Parlamentarny PSL

Szanowna Pani

Ewa Kopacz

Marszałek Sejmu RP

Szanowna Pani Marszałek,

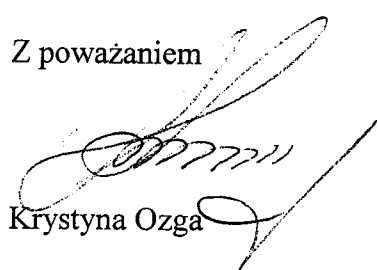
W nawiązaniu do pisma z dnia 14 czerwca 2013 r. (GMS-WP-03-131/13) zawierającego opinię Biura Legislacyjnego Kancelarii Sejmu w sprawie autopoprawki do projektu ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, jako przedstawiciel wnioskodawców, odnoszę się do przedmiotowej opinii:

1. Projekt ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych zawierający autopoprawkę nie jest objęty prawem Unii Europejskiej, o którym mowa w art. 34 ust. 2 pkt 7 Regulaminu Sejmu.
2. Wprowadzenie ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych zawierający autopoprawkę nie spowoduje wzrostu wydatków budżetu państwa lub jednostek samorządu terytorialnego, ani uszczuplenia dochodów budżetowych. Wprowadzenie projektu zwiększy dochody gmin z tytułu pobieranych opłat za miejsca grzebalne na cmentarzach komunalnych. Zrównanie obowiązków właścicieli praw do grobów wieloosobowych, murowanych z prawami właścicieli grobów ziemnych spowoduje możliwość pobierania od nich opłat za przedłużanie prawa do grobu. W aktualnym stanie prawnym nie przewiduje się ponownego pobierania opłat za prawo do grobów wieloosobowych, murowanych.

3. Odnosząc się do uwagi Biura Legislacyjnego dotyczącej zmiany nr 6 w autopoprawce polegającej na dodaniu zdania „w pierwszej kolejności” należy uwagę tę uwzględnić jako zasadną. Poprawka ta zostanie wycofana na etapie prac Komisji.
4. Odnosząc się do uwagi Biura Legislacyjnego dotyczącej zmiany nr 7 w autopoprawce pragnę zauważyć, że uwaga ta nie zasługuje na uwzględnienie. Biuro Legislacyjne wskazuje jako błąd nie objęcie w proponowanym art. 9 ust. 1 obowiązkiem obserwacji po śmierci szczątków i prochów. Intencją projektodawcy było wprowadzenie, na wzór innych krajów Unii Europejskiej, instytucji obserwacji zwłok po śmierci w celu wykluczenia tzw. „śmierci pozornej”. Dlatego też projekt ustawy zakłada wprowadzenie zakazu zamknięcia w trumnie, spopielenia, złożenia w chłodni lub pochowania zwłok przez pierwsze 24 godziny od chwili zgonu. Całkowicie bezzasadne byłoby obserwowanie szczątków lub prochów ludzkich. Na jaką okoliczność miałyby być one obserwowane?
5. Odnosząc się do uwagi Biura Legislacyjnego dotyczącej zmiany nr 9 w autopoprawce uprzejmie informuję, że określenie w art. 12 ust. 5 projektu ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych upoważnienia do określenia wyjątków od zasad określonych w art. 11 ustawy w drodze rozporządzenia stanowi naruszenie art. 92 ust. 1 Konstytucji. Po pierwsze ust. 5 upoważnia do określenia w drodze rozporządzenia wyjątków od art. 12 a nie art. 11. Upoważnienie zawarte w ust. 5 nie jest niezgodne z Konstytucją. Ust. 5 w art. 12 jest przepisem analogicznym do aktualnie obowiązującego ust. 4 w art. 12. Konstytucyjność tego przepisu nigdy nie została podważona. Zarzut niekonstytucyjności nie zasługuje więc na uwzględnienie.

Z poważaniem

Krystyna Ozga

**PIERWSZY PREZES
SĄDU NAJWYŻSZEGO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

BSA III - 021- 145/13

Warszawa, dnia 12 kwietnia 2013 r.

SEKRETARIAT SZE

L.dz. ....

Data wpływu 15. 04. 2013

**Pan
Lech CZAPLA
Szef Kancelarii Sejmu**

Szanowny Panie Ministrze!

W odpowiedzi na pismo z dnia 3 kwietnia 2013 r., GMS-WP-173-103/13 uprzejmie informuję, że Sąd Najwyższy na podstawie art. 1 p. 3 ustawy o Sądzie Najwyższym z dnia 23 listopada 2002 r. (Dz. U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.) nie uznaje za celowe opiniowania **poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych.**

Z poważaniem

Stanisław Dąbrowski

Stanisław DĄBROWSKI

**PIERWSZY PREZES
SĄDU NAJWYŻSZEGO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

BSA III - 021- 229/13

Warszawa, dnia 20 czerwca 2013 r.

SEKRETARIAT SZEFA KS

L.dz. ....

Data wpływu 21.06.2013

**Pan
Lech CZAPLA
Szef Kancelarii Sejmu**

Szanowny Panie Ministrze!

W odpowiedzi na pismo z dnia 13 czerwca 2013 r., GMS-WP-173-186/13 uprzejmie informuję, że Sąd Najwyższy na podstawie art. 1 p. 3 ustawy o Sądzie Najwyższym z dnia 23 listopada 2002 r. (j.t. Dz. U. z 2013 r., poz. 499) nie uznaje za celowe opiniowania **autopoprawki do poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych.**

Z poważaniem

Stanisław Dąbrowski
Stanisław DĄBROWSKI

RZECZPOSPOLITA POLSKA
PROKURATOR GENERALNY

Warszawa, dnia 25.04 2013 r.

PG VII G 025-137/13

SEKRETARIAT SZEFA KS

Ldz. ....EK-596.....

Data wpływu .....2.6.04...2013

Pan

Lech Czapla

Szef Kancelarii Sejmu RP

Szanowny Panie Ministrze

W nawiązaniu do pisma z dnia 3 kwietnia 2013 r., nr GMS-WP-173-103/13, dotyczącego poselskiego *projektu ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych*, przekazanego Prokuratorowi Generalnemu do wyrażenia opinii w trybie art. 3 ust. 1 pkt 9 *ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze* (Dz. U. z 2011 r. Nr 270, poz. 1599, z późn. zm.), uprzejmie przedstawiam następujące uwagi odnoszące się do objętych projektem rozwiązań.

Objęta przekazanym do zaopiniowania projektem obszerna nowelizacja *ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych* (Dz. U. z 2011 r. Nr 118, poz. 687) nakazuje rozważenie, czy zamiast opracowanej przez projektodawców propozycji nowelizacji tej ustawy nie powinien zostać przedstawiony projekt ustawy nowej, w sposób całościowy i i kompleksowy regulującej problematykę zakładania, funkcjonowania i likwidowania cmentarzy oraz chowania zmarłych.

Zgodnie z zasadami techniki legislacyjnej, jeżeli zmiany wprowadzane w ustawie miałyby być liczne albo miałyby naruszać konstrukcję lub spójność ustawy albo gdy ustawa była już poprzednio wielokrotnie nowelizowana, opracowuje się projekt nowej ustawy (§ 84 *Zasad techniki prawodawczej*, załącznik do rozporządzenia

Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. (Dz. U. Nr 100, poz. 908)). Wszystkie trzy wskazane powody przemawiające za opracowaniem projektu nowej ustawy zdają się występować w niniejszym wypadku, przy szczególnym zasygnalizowaniu okoliczności, iż proponowane wprowadzenie do obowiązującej od ponad 50 lat ustawy definicji normatywnych występujących w jej przepisach pojęć rodzi szczególne niebezpieczeństwo naruszenia spójności ustawy, przy czym skutek taki w pełnym zakresie może stać się dostrzegalny dopiero w trakcie stosowania przepisów ustawy, po jej nowelizacji.

Proponowane definicje pojęć występujących w ustawie, zawarte w proj. art. 1a, nasuwają przy tym wiele wątpliwości co do celowości wprowadzenia poszczególnych definicji oraz ich poprawności konstrukcyjnej.

Dla przykładu, zgodnie z proponowanymi definicjami, miejscem pochowania urny z prochami może być zarówno „*grób ziemny*” (pkt 5), jak i „*grób urnowy*” (pkt 9), bowiem obie definicje częściowo pokrywają się, podobnie jak definicje „*grobu ziemnego zbiorowego*” oraz „*grobu urnowego zbiorowego*” (pkt 6 i 10). W zasadniczym zakresie pokrywają się także pojęcia „*kostnicy*” (pkt 16) oraz „*domu przedpogrzebowego*” (pkt 17). Z definicji pojęcia „*karawan*” wynika, że samochód tak określany nie jest przeznaczony do przewozu prochów, a jedynie zwłok lub szczątków (pkt 21). Z definicji pojęcia „*prawo do grobu*” (pkt 27) wynika, że atrybutem tego prawa jest „*dysponowanie grobem poprzez (...) ekshumację*”, co w kontekście definicji tego ostatniego pojęcia zawartej w punkcie 25 powołanego artykułu prowadzić musiałoby do wniosku, że prawo do grobu, w tym zakresie, przysługiwałoby również organom procesowym zarządzającym dokonanie ekshumacji zwłok w celu ich oględzin.

Wątpliwości budzi wprowadzenie w projekcie pojęcia „*dochowanie*”, definiowanego jako „*złożenie zwłok lub szczątków lub prochów w grobie lub w niszy, w której złożono już przynajmniej jedne zwłoki, szczątki lub prochy*” (pkt 24), obok pojęcia „*pochowanie*”, zdefiniowanego w punkcie 23 art. 1a. Definicja ta prowadzi do wniosku, jeżeli przyjąć, że zakres znaczeniowy tych pojęć jest odrębny, iż w wypadku grobów zbiorowych jedynie w wypadku pierwszego pochówku będzie

można mówić o „*pochowaniu*” zwłok lub prochów, zaś w wypadku kolejnych pogrzebów – o ich „*dochowaniu*”. Takie rozróżnienie dehumanizuje nomenklaturę ustawową, wskazując na to, iż to nie charakter czynności, lecz kwestie administracyjne związane z ustalaniem opłat za prawo do grobu, objęte proj. art. 7, są głównym powodem przyjętego, sprzecznego z intuicjami językowymi rozróżnienia. Projektodawcy nie zachowali przy tym konsekwencji – pomimo normatywnego zdefiniowania pojęć „*pochowanie*” i „*dochowanie*”, w przepisach projektowanego art. 7 posługują się ponadto niezdefiniowanym pojęciem (ponownego) „*chowania*” (ust. 1), a także „ostatniego pochowania” (ust. 4) i „ponownego pochowania” (ust. 8).

Wskazany brak konsekwencji może prowadzić do zasadniczych trudności ze stosowaniem projektowanych przepisów – dla przykładu już obecnie jako dalece nieczytelna jawi się treść proj. art. 7 ust. 3, który posługując się pojęciem „*ostatniego pochowania*”, równocześnie odwołuje się do zagadnienia uiszczenia „*opłaty przewidzianej za pochowanie lub dochowanie*”.

Niebezpieczeństwo naruszenia spójności ustawy jako rezultat wprowadzenia normatywnych definicji pojęć występujących w obowiązującej od wielu lat ustawie, a przy tym niekonsekwencja projektodawców, przejawia się również w formułowaniu projektowanych przepisów w sprzeczności z treścią definicji, których zamieszczenie w ustawie przewidują.

Dla przykładu w proj. art. 12 jest mowa o „*szczątkach pochodzących ze spopielenia zwłok*”, pomimo tego, że z definicji pojęcia „*prochy*” (art. 1a pkt 3) wynika, że tym właśnie pojęciem określany ma być rezultat spopielenia zwłok, zaś pojęcie „*szczątki*” przeznaczone jest na określenie pozostałości zwłok lub ich części, nie poddanych spopieleniu (pkt 2). Z kolei w proj. art. 12 ust. 3 mowa jest o przeznaczonych na przechowywanie zwłok i szczątków ludzkich „*grobach urnowych (...) i kolumbariach*”, choć proponowane definicje tych pojęć wskazują jednoznacznie, iż żadne z tych miejsc nie może służyć takiemu przechowywaniu, gdyż przeznaczone są one do przechowywania urn z prochami.

Kolejne istotne wątpliwości odnoszą się do proponowanej formuły art. 7 ustawy.

Zasadnicze wątpliwości musi wzbudzać posłużenie się w przepisach zawartych w tym artykule pojęciami „właściciela lub współwłaściciela” (bez jakiegokolwiek dopełnienia), zamiast kategorii dotychczasowej – „osoby, która posiada nabyte prawo do pochówku” (art. 8 ust. 3). W sytuacji zasadniczych wątpliwości co do znaczenia tych pojęć oraz relacji, w jakiej pozostają one do pojęcia „osoby posiadającej nabyte prawo do pochówku”, zaskakująca jest przy tym rezygnacja z ich zdefiniowania w proj. art. 1a ustawy.

Negatywnie należy ocenić umożliwienie uiszczenia opłaty przewidzianej za pochowanie zwłok, jako przesłanki wykluczającej ponowne użycie grobu do pochówku, osobom innym, niż właściciel lub współwłaściciel prawa do grobu, tylko w wypadkach „ich braku” (proj. art. 7 ust. 4). Obecnie opłatę taką, oraz zastrzeżenie przeciwko ponownemu wykorzystaniu grobu do pochówku, może wnieść jakakolwiek osoba. Projektowane rozwiązanie w sposób nieuzasadniony zawęża obecną formułę przepisu, a ponadto rodzi niebezpieczeństwo szeregu problemów z praktycznym stosowaniem projektowanego unormowania, zwłaszcza w sytuacjach, gdy będą zachodziły wątpliwości, wobec niemożności lub trudności z ustaleniem, czy właściciel prawa do grobu istnieje, czy inna osoba miała prawo uiścić opłatę za pochowanie. Niezrozumiała jest również rezygnacja w projekcie z obowiązującego rozwiązania przesądzającego, iż uiszczenie opłaty i wniesienie zastrzeżenia (którego projekt nie przewiduje) jest skuteczne na dalsze 20 lat i może być odnowione (art. 7 ust. 2).

Zasygnalizować należy, iż pomimo istotnej, postulowanej zmiany art. 11 ust. 1 ustawy, skutek której stanowi odmienne określenie kompetencji do ustalenia zgonu i jego przyczyn, poprzez przekazanie ich lekarzowi stwierdzającemu zgon, projekt nie przewiduje odpowiedniej nowelizacji przepisu zawartego w ust. 2 tego artykułu, zawierającego unormowanie znajdujące zastosowanie jedynie w wypadku niemożności zastosowania ust. 1 w obecnym brzmieniu, której to niemożności projektowana zmiana ust. 1 powinna w pełnym zakresie zapobiegać.

Upoważnienia ustawowe do wydania aktów wykonawczych, przewidziane w proj. art. 9b ust. 2 oraz art. 12 ust. 5, są sformułowane w sposób nieprawidłowy. Pierwsze ze wskazanych upoważnień nie zawiera wytycznych dotyczących treści rozporządzenia, co pozostaje w sprzeczności nie tylko z zasadami techniki prawodawczej, ale wprost narusza art. 92 ust. 1 Konstytucji, który w zdaniu drugim stanowi, że upoważnienie powinno określać organ właściwy do wydania rozporządzenia i zakres spraw przekazanych do uregulowania oraz wytyczne dotyczące treści aktu.

Drugie z projektowanych upoważnień nie tylko dotknięte jest takim samym deficytem, ale ponadto posługuje się niespotykanym w praktyce prawotwórczej, i niemożliwym do zaakceptowania, blankietowym umocowaniem organu wykonawczego do wprowadzenia, w określonym zakresie, odstępstw, określanych jako wyjątki, od zasad określonych w ustawie oraz określenia szczegółowego sposobu stosowania przepisów ustawy do tych wyjątków.

Zasygnalizowania wymaga okoliczność, że upoważnienie ustawowe zawarte w proj. art. 9 ust 7, upoważniające ministra właściwego do spraw zdrowia do wydania rozporządzenia określającego sposób przechowywania zwłok i szczątków i związanych z tym wymagań sanitarnych, w sposób nieuzasadniony nie obejmuje swoim zakresem domu pogrzebowego, który w proj. art. 1a pkt 18 został opisany jako *„znajdujący się poza terenem cmentarza kompleks budynków, budynek lub jego część, posiadający pomieszczenia do służące do przechowywania zwłok lub szczątków oraz ich przygotowania do pochówku”*, a więc jako miejsce funkcjonalnie analogiczne do różniącego się jedynie lokalizacją domu przedpogrzebowego, zdefiniowanego w punkcie 17 tego artykułu, objętego projektowaną delegacją ustawową.

Podkreślenia wymaga okoliczność, że zawarta w projekcie propozycja objęcia opłatą za prolongatę prawa do grobu wszystkich grobów, a więc także grobów murowanych oraz urn w katakumbach i kolumbariach, jako stanowiąca odstępstwo od obecnych unormowań, zgodnie z którymi przepisy dotyczące wymogu wniesienia zastrzeżenia i uiszczenia opłaty nie mają zastosowania do grobów murowanych przeznaczonych do pomieszczenia zwłok więcej niż jednej osoby, a także do chowania

urn (art. 7 ust. 3), może być skutecznie kwestionowana jako godząca w zasadę ochrony praw nabytych. W wypadku utrzymania tego rozwiązania niezbędne jest więc zamieszczenie w projekcie przepisów przejściowych, wyłączających spod stosowania przepisów art. 7 w nowym brzmieniu stany prawne zaistniałe pod rządami przepisów poprzednio obowiązujących.

Z poważaniem

102

PIERWSZY ZASTĘPCA
PROKURATOR GENERALNEGO

Marek Janrogowicz

RZECZPOSPOLITA POLSKA
PROKURATOR GENERALNY

Warszawa, dnia 20.06.2013 r.

PG VII G 025-137/13

SEKRETARIAT SZEFA KS

L.dz. ....

Data wpływu 21.06.2013

Pan

Lech Czapla

Szef Kancelarii Sejmu RP

Szanowny Panie Ministrze

W nawiązaniu do pisma z dnia 13 czerwca 2013 r., nr GMS-WP-173-186/13, dotyczącego autopoprawki do poselskiego *projektu ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych*, przekazanej Prokuratorowi Generalnemu do wyrażenia opinii w trybie art. 3 ust. 1 pkt 9 *ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze* (Dz. U. z 2011 r. Nr 270, poz. 1599, z późn. zm.), uprzejmie przedstawiam, co następuje.

Analiza treści przedłożonej *autopoprawki* do poselskiego projektu ustawy nowelizującej *ustawę z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych* (Dz. U. z 2011 r. Nr 118, poz. 687), wskazuje na to, iż proponowane modyfikacje projektu w istotnym zakresie sprowadzają się do uzupełnień brakujących wskutek omyłki wyrazów, zmian gramatycznych lub interpunkcyjnych (pkt 1, 5, 8) lub usunięcia występujących w objętych ramami projektu przepisach nadmiarowych sformułowań, skutkujących posługiwaniem się opisowymi określeniami pojęć definiowanych w proponowanych w projekcie definicjach normatywnych (pkt 9).

Objęcie treścią *autopoprawki* zmian pozbawionych znaczenia merytorycznego leży w sprzeczności z istotą *autopoprawki*, w rozumieniu art. 36 *uchwały Sejmu z dnia*

30 lipca 1992 r. – *Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej* (M.P. z 2012 r. poz. 32, z późn. zm.), zaś dokonanie tego rodzaju zmian projektu powinno nastąpić w toku redakcyjnej adiustacji treści projektu na dalszym etapie prac legislacyjnych.

Odnosząc się do objętych treścią *autopoprawki* zmian o charakterze merytorycznym zasygnalizowania wymaga fakt, iż proponowana modyfikacja treści proj. art. 8 ust. 4 ustawy, określającego krąg osób, którym przysługuje prawo do pochówku, nie doprowadzi do zakładanego przez projektodawców rezultatu, w postaci przyznania takiego prawa, aczkolwiek o charakterze subsydiarnym, również pozostającemu w separacji małżonkowi osoby, o której mowa w ustępie 3 tego artykułu.

Przepisy art. 8 ust. 3 i 4 określają bowiem zamknięty krąg osób, którym prawo do pochówku przysługuje, i w sytuacji wyłączenia z tego kręgu – co zakłada projekt – małżonka pozostającego w separacji, brakować będzie podstawy prawnej, która przyznawałaby tej osobie, lub jakiegokolwiek innej osobie, możliwość choćby subsydiarnego korzystania z takiego prawa.

Mając na uwadze zakres i treść przedłożonej *autopoprawki* podkreślić należy, iż uwagi Prokuratora Generalnego zgłoszone do poselskiego *projektu ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych* pismem z dnia 25 kwietnia 2013 r., PG VII G 025-137/13, nadal zachowują swą aktualność.

Z poważaniem

197 PIERWSZY ZASTĘPCA
PROKURATORA GENERALNEGO

Marek Jamrogowicz

PREZES
NACZELNEJ RADY LEKARSKIEJ
Maciej Hamankiewicz

NRL/ZRP/MBK/228/ 792 /2013

Warszawa, dnia 26.04.2013 r.

SEKRETARIAT SZEFA KS

L.dz. ....

Data wpływu 02.05.2013

Pan
Lech Czapla
Szef
Kancelarii Sejmu

Pracownicy Biura Ministra

W związku z pismem z dnia 3 kwietnia 2013 r., znak: GMS-WP-173-103/13, przy którym został nadesłany poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, przesyłam w załączeniu stanowisko Nr 3/13/VI Naczelnej Rady Lekarskiej z dnia 26 kwietnia 2013 r.

Maciej Hamankiewicz
PREZES
Naczelnej Rady Lekarskiej
Maciej Hamankiewicz

Stanowisko 3/13/ VI
Naczelnej Rady Lekarskiej
z dnia 26 kwietnia 2013 r.

**w sprawie poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach
i chowaniu zmarłych**

Naczelna Rada Lekarska po zapoznaniu się z poselskim projektem ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, przekazanym przy piśmie Szefa Kancelarii Sejmu z dnia 3 kwietnia 2013 r., znak: GMS-WP-173-103/13, zgłasza następujące uwagi do projektu:

1) ad. art. 1 pkt 3 projektu (dot. art. 7 ust. 1 ustawy o cmentarza i chowaniu zmarłych)

- proponuje się przeredagować przepis, aby umożliwić właścicielowi grobu dochowanie do tego grobu osób najbliższych przed upływem 20 lat, niezależnie od rodzaju grobu. Dochowanie trumny w grobach ziemnych powinno być możliwe pod warunkiem ekshumacji i spopielenia szczątków pozostałych po poprzednich pochówkach;

2) ad. art. 1 pkt 3 projektu dot. art. 7 ust. 8 ustawy o cmentarza i chowaniu zmarłych

- nie wiadomo kto i w jakim trybie będzie dokonywał oceny, czy dany grób jest „pamiątką historyczną, ze względu na swoją dawność, osoby w nim pochowane, lub zdarzenia z którymi ma związek albo treść artystyczną”. Tak skonstruowany przepis może pozbawiać członków rodziny prawa do pochowania w tym grobie oraz może stanowić podstawę różnych nadużyć;

3) ad. uzasadnienie

- trudno zgodzić się z uzasadnieniem projektodawcy, że należy zrównać prawa właścicieli grobów ziemnych i murowanych (uzasadnienie do zmiany brzmienia art. 7 ustawy). Po pierwsze groby murowane są wielokrotnie droższe od ziemnych i z reguły są budowane w celu chowania tam całych rodzin i ich pokoleń. Dlatego też zarządca cmentarza nie powinien dysponować takimi samymi uprawnieniami w odniesieniu do grobu ziemnego i murowanego. Być może należy wprowadzić inny okres obowiązywania prawa do grobu, np. do grobów murowanych wygasałoby ono po 50 lub 100 latach, a nie jak obecnie po upływie 20 lat od ostatniego pochówku. Wskazany problem można także próbować regulować wysokością cen w zależności od rodzaju grobu.

SEKRETARZ

Mariusz Janikowski

PREZES

Maciej Hamankiewicz

**PREZES
NACZELNEJ RADY LEKARSKIEJ**
Maciej Hamankiewicz

NRL/ZRP/MBK/228-111084/2013

Warszawa, dnia 21.06.2013 r.

SEKRETARIAT SZEFA KS

L.dz. ....

Data wpływu 27 06 2013

Pan
Lech Czapla
Szef
Kancelarii Sejmu

Maciej Hamankiewicz

W związku z pismem z dnia 13 czerwca 2013 r., znak: GMS-WP-173-186/13, przy którym została nadesłana autopoprawka do poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, przesyłam w załączeniu stanowisko Nr 9/13/VI Naczelnej Rady Lekarskiej z dnia 21 czerwca 2013 r.

Maciej Hamankiewicz
PREZES
Naczelnej Rady Lekarskiej
Maciej Hamankiewicz

Stanowisko 9/13/VI
Naczelnej Rady Lekarskiej
z dnia 21 czerwca 2013 r.

**w sprawie autopoprawki do poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy
o cmentarzach i chowaniu zmarłych**

Naczelna Rada Lekarska po zapoznaniu się z autopoprawką do poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, przekazanym przy piśmie Szefa Kancelarii Sejmu z dnia 13 czerwca 2013 r., znak: GMS-WP-173-186/13, nie zgłasza uwag do zmian zaproponowanych w autopoprawce.

Jednocześnie Naczelna Rada Lekarska podtrzymuje swoje uwagi do poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych zawarte w stanowisku Nr 3/13/VI z dnia 26 kwietnia 2013 r.

SEKRETARZ

Mariusz Janikowski

PREZES

Maciej Hamankiewicz